

BOSNA I HERCEGOVINA
REPUBLIKA SRPSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE
Broj: 71 0 P 141459 15 Rev
Banjaluka, 30.05.2017. godine

Vrhovni sud Republike Srpske, u vijeću sastavljenom od sudija Darka Osmića, kao predsjednika vijeća, Davorke Delić i Jadranke Stanišić, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužiteljica M.K. iz B., Ulica ... i S.K. iz B., Ulica ..., koje zastupa punomoćnik D.M., advokat iz B., ..., protiv tužene H.A.A.B. a.d. B., ..., radi utvrđenja i sticanja bez osnova, odlučujući o reviziji tužilaca protiv presude Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 141459 14 Gž od 02.09.2015. godine, na sjednici vijeća održanoj dana 30.05.2017. godine, donio je

PRESUDU

Revizija se odbija.

Obrazloženje

Prvostepenom presudom Osnovnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 141459 12 P od 13.01.2014. godine djelimično je usvojen tužbeni zahtjev tužiteljica i utvrđeno da su ništave odredbe člana 12. Ugovora o namjenskom stambenom kreditu uz valutnu klauzulu u CHF, broj 1633-7-90733 od 18.09.2007. godine, te je tužena obavezana da tužiteljici Đ omogući otplatu preostalog dijela kredita, konverzijom kredita u KM po istom kursu koji je primjenjivan pri isplati kredita, bez mogućnosti tužene da proizvoljno i jednostrano mijenja ugovorenu kamatnu stopu, već da plan otplate kredita tužiteljica uskladi sa kamatnom stopom koja je usklađena sa godišnjim Liborom, sljedom čega je tužena obavezana da tužiteljici M.K. (u daljem tekstu: prvotužiteljica) isplati iznos od 5.309,57 KM na ime glavnog duga - razlike između uplata i anuiteta kredita neusklađenih s tržišnom vrijednošću Libora utvrđenom u periodu od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine, sa obračunatom i dospjelom zateznom kamatom u iznosu od 3.273,25 KM; iznos od 15.029,40 KM na ime ukupno obračunatog i naplaćenog kredita po osnovu kursne razlike, u periodu od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine, sa zakonskom zateznom kamatom u iznosu od 6.292,37 KM, kao i zakonsku zateznu kamatu na iznos glavnog duga od 20.338,97 KM počev od 24.11.2013. godine, kao dana izvršenog vještačenja, do konačne isplate, sve u roku od 30 dana.

Odbijen je kao neosnovan zahtjev tužiteljica u dijelu u kojem je traženo da sud utvrdi da je pravno ništava odredba člana 4. stav 1. alineja 5, stav 7, 8 i 9. Ugovora o namjenskom stambenom kreditu uz valutnu klauzulu u CHF broj 1633-7-90733 od 18.09.2007. godine.

Obavezana je tužena da tužiteljicama nadoknadi troškove postupka u iznosu 4.110,00 KM, u roku od 30 dana od donošenja presude, dok su tužiteljice odbijene sa preostalim dijelom zahtjeva za naknadu troškova postupka, koji predstavlja razliku između zahtijevanog i dosuđenog iznosa.

Drugostepenom presudom Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 141459 14 Gž od 02.09.2015. godine, žalba tužene je djelimično uvažena, presuda Osnovnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 141459 12 P od 13.01.2014. godine preinačena:

- u usvajajućem dijelu kojim je utvrđeno da je ništava odredba člana 12. Ugovora o namjenskom stambenom kreditu uz valutnu klauzulu u CHF, broj 1633-7-90733 od 18.09.2007. godine, i tužena obavezana da tužiteljici M.K. omogući otplatu preostalog dijela kredita konverzijom kredita u KM po istom kursu koji je primjenjivan pri isplati kredita, bez mogućnosti tužene da proizvoljno i jednostrano mijenja ugovorenu kamatnu stopu, da ovoj tužiteljici isplati iznos od 15.029,40 KM na ime ukupno obračunatog i naplaćenog kredita po osnovu kursne razlike u periodu od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine, te iznos od 6.292,37 KM kao iznos obračunate i dospjele zatezne kamate za više obračunat i naplaćen kredit po osnovu kursne razlike od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine sa zakonskom zateznom kamatom na iznos glavnog duga od 15.029,40 KM počev od 24.11.2013. godine, kao dana izvršenog vještačenja, do konačne isplate, tako što je tužbeni zahtjev u ovom dijelu odbijen,

- u dosuđujućem dijelu odluke o troškovima postupka, tako što je tužena obavezana da tužiteljicama na ime troškova parničnog postupka isplati iznos od 1.233,00 KM, umjesto iznosa od 4.110,00 KM,

dok je u ostalom dijelu žalba odbijena i označena prvostepena presuda u preostalom dosuđujućem dijelu kojim je tužena obavezana da plan otplate kredita uskladi sa kamatnom stopom koja je usklađena sa godišnjim Liborom, te tužiteljici M.K. isplati iznos od 5.309,57 KM na ime glavnog duga - razlike između uplata i anuiteta kredita neusklađenih s tržišnom vrijednošću Libora utvrđenom u periodu od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine, iznos od 3.273,25 KM kao iznos obračunate i dospjele zatezne kamate za više obračunat i naplaćen kredit po osnovu neusklađene vrijednosti Libora s tržišnom vrijednošću od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine, kao i zakonsku zateznu kamatu na iznos od 5.309,57 KM počev od 24.11.2013. godine, kao dana izvršenog vještačenja, do konačne isplate, potvrđena.

Obavezane su tužiteljice da tuženoj na ime naknade troškova žalbenog postupka isplate iznos od 376,70 KM, u roku od 30 dana, dok je u ostalom dijelu zahtjev odbijen.

Blagovremenom revizijom drugostepenu presudu u dijelu kojim je usvajanjem žalbe tužene preinačena prvostepena presuda, pobijaju tužiteljice iz razloga povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom da se revizija usvoji, pobijana presuda preinači, odnosno ukine i predmet vrati na ponovno suđenje.

U odgovoru na reviziju tužena predlaže da se revizija odbaci, odnosno odbije.

Odredbom člana 237. stav 2. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“ broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13, u daljem tekstu: ZPP) propisano je da revizija nije dozvoljena ako vrijednost pobijanog dijela pravosnažne presude ne prelazi 30.000,00 KM, a u privrednim sporovima 50.000,00 KM.

U slučajevima u kojima revizija nije dozvoljena prema odredbama stava 2. ovoga člana, stranke mogu izjaviti reviziju protiv drugostepene presude, ako odluka o sporu zavisi od rješenja nekog materijalno pravnog ili procesno pravnog pitanja, važnog za obezbjeđenje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, a naročito, pod uslovima propisanim u člana 237. stav 3. tačka 1. do 3. ZPP.

U reviziji iz stava 3. ovoga člana stranka treba da jasno naznači pravno pitanje zbog kojeg je podnijela reviziju, uz određeno navođenje propisa i drugih važećih izvora prava, koja se na njega odnose, te izloži razloge zbog kojih smatra da je ono važno za obezbeđenje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni (član 237. stav 4. ZPP).

Kao vrijednost predmeta spora uzima se u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva (član 316. stav 2. ZPP), dok se kamate, ugovorna kazna i ostala sporedna traženja ne uzimaju u obzir pri

određivanju vrijednosti spora ako ne čine glavni zahtjev (stav 3.). Kada se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčani iznos, mjerodavna je vrijednost predmeta spora koju tužilac naznači u tužbi (član 321. stav 2. ZPP).

U tužbi su tužiteljice označile vrijednost predmeta spora svog nenovčanog potraživanja sa 6.230,76 KM, dok novčano potraživanje iznosi 15.029,40 KM.

Kako vrijednost pobijanog dijela pravosnažne presude od 21.260,16 KM ne prelazi iznos od 30.000,00 KM, proizlazi da, saglasno odredbi člana 237. stav 2. ZPP, revizija tužiteljica ne bi bila dozvoljena.

Međutim, tužiteljice reviziju podnose pozivajući se na odredbu člana 237. stav 3. ZPP, jer smatraju da bi, zbog specifičnosti predmetne pravne stvari i neusaglašenosti sudske prakse, bilo od značaja rješavanje pravnog pitanja ništavosti pojedinih odredbi ugovora o kreditu sa valutnom klauzulom. Iz razloga postojanja više sličnih predmeta u kojima se postavlja takvo pravno pitanje, ovaj sud je reviziju dozvolio, jer smatra da je ono važno za obezbeđenje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni.

Revizija nije osnovana.

Predmet spora u ovoj pravnoj stvari je zahtjev tužiteljica da se utvrdi da su ništave odredbe člana 12, člana 4. stav 1. alineja 5, stav 7, 8. i 9. ugovora o namjenskom stambenom kreditu, zahtjev da tužena omogući prvotuziteljici otplatu preostalog dijela kredita konverzijom kredita u KM, po kursu koji je važio prilikom isplate kredita, bez mogućnosti da mijenja ugovornu kamatnu stopu, već da plan otplate kredita uskladi sa kamatnom stopom koja je usklađena sa godišnjim Liborom, te da prvotuziteljici isplati 5.309,57 KM kao razliku između uplata i anuiteta kredita neusklađenih sa vrijednošću Libora u periodu od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine, te iznos od 3.273,25 KM na ime obračunate zakonsku zateznu kamatu, kao i iznos od 15.029,40 KM na ime obračunatog i naplaćenog kredita po osnovu kursne razlike u periodu od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine, sa obračunatom zakonskom zateznom kamatom na taj iznos od 6.292,37 KM, sve sa zakonskom zateznom kamatom od 24.11.2013. godine do isplate i troškove postupka.

Na osnovu izvedenih dokaza i rezultata cjelokupnog postupka prvostepeni sud je utvrdio: da su parnične stranke i to prvotuziteljica u svojstvu korisnika kredita, drugotuziteljica u svojstvu solidarnog dužnika, a tužena u svojstvu davaoca kredita, u ugovornom odnosu na osnovu ugovora o namjenskom stambenom kreditu zaključenog 18.09.2007. godine; da je navedenim ugovorom tužena odobrila prvotuziteljici M.K. kredit u iznosu od 113.500,00 CHF (švajcarskih franaka) uz valutnu klauzulu u CHF, što je na dan odobravanja iznosilo 135.574,83 KM i stavila na raspolaganje odobreni iznos kredita u KM (član 2. ugovora); da je prvotuziteljica otplaćivala mjesečne rate po otplatnom planu tužene po srednjem kursu CHF preračunatom u KM na dan uplata rata kredita; da su stranke ugovorile promjenjivost kamatne stope (odredba člana 3. ugovora) tako što je ugovoreno da kamatnu stopu čini redovna kamatna stopa na kredit u iznosu od 113.500,00 CHF, vezana za godišnji Libor + 4,25% kamatna marža godišnje, Libor fiksiran 31.12. za cijeli dvanaestomjesečni period, zaokružen na sljedeću veću četvrtinu, koja u trenutku zaključenja ugovora iznosi 6,75% godišnje na iznos kredita; da korisnik kredita prihvata sve naknadne izmjene visine kamatne stope (član 12. ugovora) u skladu sa dinamikom promjene Libora i odlukom o kamatnim stopama banke, bez zaključivanja posebnog aneksa ugovora, pod uslovima definisanim u članu 3. ugovora; da prema nalazu i mišljenju vještaka finansijske struke tužena nije obračunavala visinu kamatne stope u skladu sa

tržišnim kretanjem Libora, uvećanog za 4,25% kamatne marže godišnje, već je istu određivala svojim odlukama, povećavajući kamatnu maržu u cijelom utuženom periodu kada je Libor padao; da se podatak o visini godišnjeg Libora na dan 31.12. objavljuje na nekoj od specijalizovanih web stranica i da se u 2007. godini iznosio 2,50, u 2008. godini 3,00, u 2009. godini 1,25, u 2010. i 2011. godini u iznosu od 0,75, u 2012. i 2013. godini u iznosu od 0,50; da godišnji Libor utvrđen na dan 31.12. na kraju godine počinje da se primjenjuje od 01.01. naredne godine; da je srednji kurs CHF na dan plasmana kredita 18.10.2007. godine iznosio 1,166476 KM; da razlika između uplata prvotuziteljice obračunatih od strane banke i anuiteta kredita prema tržišnoj vrijednosti Libora i kamatnoj marži po ugovoru (4,25%) iznosi 3.724,04 CHF odnosno 5.309,57 KM; da je tužena utvrđivala tržišnu vrijednost Libora svojim internim odlukama, a da u primjeni Libora nije postupala u skladu sa ugovorom, jer visinu kamatne stope nije utvrđivala dodavanjem fiksne stope kamatne marže na utvrđenu tržišnu vrijednost Libora, već je stopu kamatne marže povećavala u periodu kada je tržišna vrijednost Libora padala, pa da je tako ukupna kamatna stopa veća u odnosu na ugovorenu, na štetu korisnika kredita; da tužena vrijeme promjene kamatne stope nije utvrđivala s danom promjene Libora, već sa zakašnjenjem od po nekoliko mjeseci, te je zbog toga korisnik više uplatio obaveza od ugovorenih po osnovu neusklađene vrijednosti Libora s tržišnom vrijednošću u iznosu od 5.309,57 KM; da zakonska zatezna kamata na ovaj iznos obračunata za period 01.12.2007-01.11.2013. godine iznosi 3.273,25 KM; da ukupno dospjele obaveze za naplatu po osnovu ugovora u periodu 01.12.2007. do 01.11.2013. godine iznose 54.677,34 CHF; da ukupno dospjele obaveze prvotuziteljice za naplatu preračunate iz CHF u KM po srednjem kursu na dan plasmana kredita u navedenom periodu iznose 63.779,81 KM; da je ukupan iznos uplata prvotuziteljice po obračunu banke po srednjem kursu na dan uplate (bez Libora) 78.809,21 KM i da razlika za više obračunat i naplaćen kredit po osnovu kursne razlike iznosi 15.029,37 KM; da zakonska zatezna kamata na navedeni iznos u periodu od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine iznosi 6.292,37 KM.

Na osnovu tako utvrđenog činjeničnog stanja prvostepeni sud zaključuje da je tužbeni zahtjev djelimično osnovan i pozivom na odredbe člana 10, 13, 18, 21, 103, 142, 143, 99, 100, 101, 210, 394, 395, 1065 i 277. Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, broj: 29/78, 39/85, 45/86, 57/89 i „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) sudi kao u izreci prvostepene presude. Obrazlaže da unaprijed dato odricanje od prava u tipskom (unaprijed pripremljenom) ugovoru, tako da će se kamata mijenjati odlukama tužene, ne proizvodi pravno dejstvo, jer se radi o izmjenama ugovora koje se ne mogu vršiti dok se drugoj ugovornoj strani ne da mogućnost da se o tome izjasni. Kako tužiteljice u vrijeme zaključenja ugovora nisu imale saznanja o odlukama tužene o visini kamatne stope, niti ih je tužena kasnije o promjenama upoznala, a ni zaključivala posebne anekse ugovora, već jednostrano mijenjala bitne elemente ugovora bez saglasnosti ugovornih strana, u ovom dijelu nije ni nastao ugovorni odnos, slijedom čega utvrđuje da je odredba člana 12, u vezi sa odredbom člana 3. predmetnog ugovora pravno ništava u smislu odredbe člana 103. ZOO.

Odlučujući o tužbenom zahtjevu u dijelu kojim prvotuziteljica traži da joj tužena isplati novčane iznose koji su nastali po osnovu kursnih razlika između kursa CHF preračunatog u KM na dan isplate kredita i kursa CHF preračunatog u KM na dan uplata pojedinačnih rata od strane tužioca u utuženom periodu od 01.12.2007-01.11.2013 godine, prvostepeni sud, kao prethodno pitanje rješava da su ništave odredbe člana 2. i 3. ugovora jer je tužena ugovaranjem da će se rata kredita naplaćivati u KM, po srednjem kursu CHF preračunatom u KM, na dan uplate svake rate, prekršila odredbe 394. i 395. ZOO, te je usvojio ovaj tužbeni zahtjev i obavezao tuženu da prvotuziteljici omogući otplatu rata kredita po srednjem kursu CHF preračunatom u KM na dan isplate kredita (kao dan nastanka njegove obaveze), a ne po srednjem kursu CHF preračunatog u KM na dan uplate svake konkretne rate (kako je ugovoreno odredbom člana 2. i 3. ugovora).

Po ocjeni prvostepenog suda, nezakonitim ponašanjem tužene, monopolističkim položajem, ugovaranjem ništavih odredbi člana 2. i 3. ugovora tužena je za sebe pribavila novčanu korist od dana primjene ugovora 01.12.2007. godine do 01.11.2013. godine, pa je obavezao tuženu da tu korist, u visini utvrđenoj nalazom i mišljenjem vještaka (iznos od 15.029,40 KM na ime ukupno obračunatog i naplaćenog kredita po osnovu kursne razlike i iznos od 5.309,57 KM na ime pogrešno obračunate kamate, te iznose obračunate kamate) prvotužiteljici vrati, jer ju je stekla bez pravnog osnova, posebno što je tužena vršila izmjenu kamatne stope na način što je mijenjala godišnju maržu (koja pored Libora predstavlja drugi element kamatne stope i koja je u trenutku zaključenja ugovora bila 4,25%).

U ostalom dijelu prvostepeni sud odbija zahtjev tužiteljica zaključujući da nisu dokazale da su ispunjeni uslovi za utvrđenje ništavosti odredbi člana 4. stav 1. alineja 5, stav 7, 8 i 9. predmetnog ugovora.

Drugostepeni sud nalazi da je prvostepeni sud pogriješio kada je utvrdio ništavim odredbu člana 12. ugovora i tuženu obavezao da prvotužiteljici omogući otplatu preostalog dijela kredita konverzijom kredita u KM po kursu koji je primjenjivan pri isplati kredita i bez mogućnosti tužene da mijenja ugovorenu kamatnu stopu, a slijedom toga da prvotužiteljici isplati iznos od 15.029,40 KM po osnovu kursne razlike u periodu od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine, sa zakonskom zateznom kamatom, te je prvostepenu presudu u tom dijelu, primjenom odredbe člana 229. stav 1. tačka 4. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“ broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13, u daljem tekstu: ZPP), preinačio tako što je tužbeni zahtjev odbio.

Po ocjeni drugostepenog suda parnične stranke su zaključile ugovor slobodno izraženom voljom sa dopuštenim osnovom, pa je prvotužiteljica imala obavezu da mjesečne anuitete izražene u CHF uplaćuje u KM prema srednjem kursu na dan uplate. Takođe, stranke su predvidjele promjenjivu kamatnu stopu koja će u daljem periodu biti određena od strane trećih lica, što predmetnu obavezu čini odredivom u smislu člana 50. ZOO, a time i dopuštenom.

Međutim, nalazi da obračun kamate koji je izvršila tužena nije bio u skladu sa odredbom člana 12. ugovora, jer se tužena nije pridržavala kretanja Libora i stopu kamatne marže povećavala u periodu kad je tržišna vrijednost Libor padala, te je tužiteljici zaračunavala veće iznose i povredom ugovorne obaveze prvotužiteljici prouzrokovala materijalnu štetu. Iz tog razloga, cijeneći nalaz i mišljenje vještaka ekonomske struke, zaključuje da je tužena pravilno obavezana da prvotužiteljici naknadi materijalnu štetu u smislu odredbe člana 186. i člana 277. stav 1. ZOO sa zakonskom zateznom kamatom, sljedom čega je u ovom dijelu žalbu tužene odbio i prvostepenu presudu u ovom dijelu, primjenom odredbe člana 226. ZPP, potvrdio.

Drugostepena presuda u pobijanom dijelu je pravilna i revizionim prigovorima nije dovedena u sumnju.

Odredba člana 1065. ZOO propisuje da se ugovorom o kreditu banka obavezuje da korisniku kredita stavi na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez utvrđene namjene, a korisnik se obavezuje da banci plaća ugovorenu kamatu i dobijeni iznos novca vrati u vrijeme i na način kako je utvrđeno ugovorom. U smislu odredbe člana 10. i 11. ZOO, strane u obligacionim odnosima su slobodne i ravnopravne da, u granicama prinudnih propisa, javnog poretka i dobrih običaja, svoje odnose urede po svojoj volji.

Ugovorom o namjenskom stambenom kreditu koji su parnične stranke zaključile 18.09.2007. godine, tužena je odobrila prvotužiteljici kredit u iznosu od 113.500,00 CHF (švajcarskih franaka) uz valutnu klauzulu po srednjem kursu, što je na dan odobravanja iznosilo

135.574,83 KM (član 2. ugovora). Tužena je prvotuziteljici stavila na raspolaganje odobreni iznos kredita u protivvrijednosti KM, po srednjem kursu tužene, sa rokom vraćanja 20 godina (240 anuiteta-rata), tako što se utvrđena rata od 849,55 CHF naplaćuje u KM, po srednjem kursu tužene na dan uplate rate. Članom 3. ugovora stranke su ugovorile da se na kredit u iznosu od 113.500,00 CHF, ugovara promjenjiva kamatna stopa, vezana za godišnji Libor + 4,25% kamatna marža godišnje, Libor fiksiran 31.12. za cijeli dvanaestomjesečni period, zaokružen na sljedeću veću četvrtinu promjenjivosti kamatne stope.

Članom 12. ugovora (čija ništavost se traži tužbenim zahtjevom) stranke su se saglasile:

- da korisnik kredita prihvata izmjene visine ugovorene kamatne stope u skladu sa kretanjima i dinamikom promjene Libora i odlukom tužene o kamatnim stopama, koje se smatraju sastavnim dijelom ugovora, bez posebnog zaključivanja aneksa ugovora (stav 1.).
- da je Banka ovlaštena izvršiti konverziju plasiranih sredstava u KM po ovom ugovoru u skladu sa važećim srednjim kursom na dan plasmana kredita. Korisnik potpisom daje pristanak za konverziju. (stav 2.).
- da će se povrat kredita vršiti prema otplatnom planu sačinjenom u CHF, koji je sastavni dio ugovora i to u protivvrijednosti u KM, konvertovanjem obaveze prema važećem srednjem kursu na dan povrata kredita-anuiteta (stav 3.).
- da se kredit plaća u KM uz valutnu klauzulu vezanu za CHF (stav 4.).
- da korisnik kredita potpisom ugovora daje izričit pristanak na promjenu kamatne stope pod uslovima definisanim u članu 3. ugovora (stav 5.).

Proizlazi da su se ugovorom o kreditu u članu 2. i 3. stranke saglasile o bitnim elementima ugovora, ugovorile količinu novca, uslove, rok vraćanja i kamatu. Odredba člana 12. predmetnog ugovora ne definiše bitne elemente ugovora, već je klauzula kojom su stranke odredile način primjene člana 2. i 3. ugovora, koje tužiteljice i ne pobijaju.

Ugovor je zaključen sa valutnom klauzulom (član 2.), što je u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima.

Valutna klauzula je pravno dopušteno sredstvo ugovaranja, koja ugovoru o kreditu daje element aleatornosti, jer podrazumjeva mogućnost određenih odstupanja od kursa, odnosno vrijednosti valute obračuna u odnosu na kurs drugih valuta, ili tržišnu cijenu predmeta namjenskog kredita. Zbog višegodišnjeg trajanja ugovora o kreditu ni banka ni korisnik kredita nisu u prilici da u vrijeme zaključenja ugovora sagledaju buduća tržišna kretanja kursa valute obračuna, pa podjednako snose posljedice aleatornosti takvog ugovora. Iz tog razloga neosnovano se u reviziji prigovara da je tužena bila dužna da dokaže da je tužiteljice upoznala sa rizicima ugovora sa valutnom klauzulom.

Pored toga, tužiteljice tokom postupka nisu ni isticale da im odredbe ugovora nisu bile jasne, niti da izjava prvotuziteljice za zaključenje ovog ugovora nije bila učinjena slobodno i ozbiljno, a niti su na ove okolnosti predlagale i izvodile dokaze.

Sve i kada bi se prihvatilo da je u pogledu svoje pregovaračke pozicije i razine obavještenosti korisnik kredita u slabijem položaju u odnosu na banku, prvotuziteljici koja ne spori da je ugovor pročitala, a pri tome je diplomirani ekonomista, u vrijeme zaključenja ugovora bile su poznate pravne posljedice ugovaranja tzv. valutne klauzule u švajcarskim francima i ekonomske posljedice zaključenja ugovora (da će rata kredita zavisiti od kretanja ove valute).

Pri tome, izvor sredstava iz kojih je plasiran kredit sa valutnom klauzulom nije od uticaja na rješenje konkretne pravne stvari, pa su bez osnova revizioni prigovori da je tužena trebala pružiti dokaze da li se kreditno zadužila u stranoj valuti kod druge finansijske organizacije i da li je ta sredstva konvertovala radi davanja kredita, niti su tužiteljice predlagale izvođenje takvih dokaza.

Takođe, nije sporno da su stranke u periodu ispunjenja obaveze ugovorile promjenjivu kamatnu stopu (član 3. ugovora) čija visina zavisi od kretanja i dinamike promjene Libora na tržištu kapitala, koji podaci se javno objavljuju. Tako su prihvatile da se obračun visine kamatne stope u pojedinim razdobljima vrši na osnovu pokazatelja koji su određeni od strane trećih lica, kako pravilno zaključuje drugostepeni sud.

I po ocjeni ovog suda tužena je, saglasno odredbi člana 12. stav 1. ugovora, imala pravo da svojom odlukom utvrdi visinu kamatne stope, bez posebnog zaključivanja aneksa ugovora, jer se ne radi o izmjeni ugovora o kojoj treba postići suglasnost volja ugovarača. Tužena je, prema dokazima koji su izvedeni, prvotuziteljicu kao korisnika kredita obavještavala i o godišnjoj kamatnoj stopi, što je njena obaveza predviđena odredbom člana 98. Zakona o bankama Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 44/03, 74/04), koji je bio na snazi u vrijeme zaključenja ugovora.

Međutim, tužena svojim odlukama o kamatnoj stopi nije pravilno vršila usklađivanje sa Liborom, onako kako je ugovoreno u članu 3. ugovora, pa je zbog povrede člana 12. stav 5. ugovora pravilno obavezana da prvotuziteljici plati na ime naknade štete zbog povrede ugovora iznos od 5.309,57 KM na ime više plaćenog iznosa kamate u periodu od 01.12.2007. do 01.11.2013. godine, sa obračunatom i dospjelom zateznom kamatom u iznosu od 3.273,25 KM, što nije predmet ispitivanja po reviziji.

Odredbe stava 2, 3. i 4. člana 12. ugovora odnose se na pitanja načina konverzije plasiranih sredstava u KM prema srednjem kursu na dan plasmana kredita, te povrata kredita prema otplatnom planu u protivvrijednosti u KM, konvertovanjem obaveze prema važećem srednjem kursu na dan povrata kredita-anuiteta.

Pravilno drugostepeni sud zaključuje da je takvo ugovaranje vraćanja kredita zaključenih sa valutnom klauzulom po kursu na dan ispunjenja obaveze u skladu sa odredbom člana 395. ZOO. Naime, u pogledu novčanih obaveza (kakve su i obaveze iz ugovora o kreditu) polazi se od načela monetarnog nominalizma, pa je saglasno odredbi člana 394. ZOO, dužnik dužan isplatiti onaj broj novčanih jedinica na koji obaveza glasi, izuzev kad zakon određuje što drugo. Međutim, ako novčana obaveza glasi na plaćanje u zlatu ili nekoj stranoj valuti, ispunjenje takve obaveze može se zahtijevati u domaćem novcu prema kursu koji važi u trenutku ispunjenja obaveze (odredba člana 395. ZOO, koju je pogrešno citirao prvostepeni sud, gubeći iz vida da je Zakonom o izmjenama i dopunama ZOO -„Službeni glasnik RS“ broj 17/93- ova odredba izmjenjena).

Zbog toga je i po ocjeni ovog suda, pravilno drugostepeni sud, krećući se u granicama postavljenog tužbenog zahtjeva, zaključio da nije ništava odredba člana 12. ugovora o kreditu, za šta je dao valjano obrazloženje.

Prvotuziteljica nije ni tražila (konačno uređenim tužbenim zahtjevom) da se utvrdi ništavost člana 2. i 3. ugovora o kreditu, koji sadrže valutnu klauzulu i promjenjivu kamatnu stopu, pa za odluku o zahtjevu prvotuziteljice da joj tužena isplati novčane iznose koji su nastali po osnovu kursnih razlika, valjanost ovih odredbi ugovora ne predstavlja prethodno pitanje u smislu člana 12. ZPP.

Tužiteljice se u činjeničnim navodima tužbe, (kao i u reviziji) pozivaju na to da je valutnom klauzulom zbog enormnog rasta CHF došlo do narušavanja ekvivalentnosti davanja na njihovu štetu i da se ugovor može održati na snazi samo izmjenom odredbe o valutnoj klauzuli. Zbog toga konačno postavljenim tužbenim zahtjevom traže da se utvrdi djelimična ništavost ugovora (člana 12. i člana 4. stav 1. alineja 5, stav 7, 8. i 9. ugovora) i izmjenu ugovora u dijelu valutne klauzule i ugovorene kamatne stope.

Načelo jednake vrijednosti uzajamnih prestacija (član 15. ZOO) obavezuje ugovorne strane u zasnivanju ugovornih odnosa. Ono doprinosi da se u obligacionim odnosima poštuje etičko pravilo o zabrani neopravdanog obogaćivanja jedne ugovorne strane na račun druge i ima karakter oborive pravne pretpostavke.

Ovo načelo se ne odnosi na sve ugovore (jednostrane, dobročine), već na dvostrano obavezne ugovore u kojima nije isključeno po prirodi ugovornih odnosa, ili po volji ugovornih strana, što znači da nema apsolutno dejstvo ni kod dvostranih ugovora.

Odstupanje od tog načela je dozvoljeno u onim dvostranim ugovorima kod kojih po prirodi ugovornog odnosa vrijednost prestacije jedne strane ne mora biti srazmjerna vrijednosti prestacije druge strane (na primjer ugovori o osiguranju, ugovori na sreću-tzv. aleatorni ugovori), kao i onda kada slobodno izraženom voljom ugovornih strana bude prihvaćena niža vrijednost prestacije jedne strane (član 139. stav 5. ZOO).

Princip ekonomske ravnoteže zaštićen je u obligacionom pravu različitim pravnim sredstvima, koji svi imaju za cilj zaštitu ekvivalentnosti međusobnih prestacija.

ZOO predviđa instrumente za uspostavljanje poremećene ugovorne ravnoteže, zavisno od toga da li je do narušavanja načela ekvivalentnosti došlo u vrijeme zaključenja ugovora, ili nakon zaključenja ugovora-u toku njegovog trajanja.

Tako se narušavanje načela ekvivalentnosti u vrijeme zaključenja ugovora otklanja zahtjevom za poništenje ugovora (zbog prekomjernog oštećenja iz člana 139. ZOO), dok je u slučaju okolnosti nastalih poslije zaključenja ugovora, koje otežavaju ispunjenje obaveze jedne strane tako da ugovor ne odgovara više očekivanjima ugovornih strana, moguć pod uslovima iz zakona, raskid ili izmjena ugovora (član 133. stav 4. ZOO).

Međutim, u konkretnoj parnici takvi zahtjevi nisu postavljeni.

ZOO pored navedenih, predviđa posebne pravne instrumente za zaštitu načela ekvivalentnosti propisivanjem zabrane zaključenja zelenaških ugovora (član 141. ZOO) kojim se štite pored ovog načela i načelo savjesnosti i poštenja i dobrih običaja (član 12. i 21. ZOO), pa zaključenje takvog ugovora ima za posljedicu njegovu ništavost (stav 2. člana 141. ZOO), koja povlači za sobom restituciju (član 104. ZOO).

Za razliku od drugih ništavih ugovora, oštećeni kod zelenaškog ugovora može tražiti da se njegova obaveza smanji na pravičan iznos (stav 3. ovog člana), u kom slučaju, ako sud udovolji takvom zahtjevu, ugovor sa odgovarajućom izmjenom ostaje na snazi, što je neka vrsta konvalidacije nevažećeg ugovora, koja u principu nije dozvoljena kod ništavih ugovora (član 107. ZOO). Dakle i na ovaj način moguća je izmjena ugovora u sudskom postupku, ali samo kod zelenaških ugovora.

Međutim, kada bi se prema konačno postavljenom tužbenom zahtjevu i uzelo da zbog nesrazmjere činidbe i protivčinidbe tužiteljice traže izmjenu zelenaškog ugovora, iz izvedenih dokaza ne može se izvesti zaključak da se u smislu odredbe člana 141. stav 1. ZOO radi o takvom ugovoru, odnosno da je ugovor zaključen sa namjerom tužene da iskoristi stanje nužde, nedovoljno iskustvo, lakomislenost ili zavisnost tužiteljica, niti da su tužiteljice ugovor zaključile nalazeći se u takvoj situaciji koja je u suštini za njih predstavljala neku nužnost.

Zbog toga je pravilno dugostepeni sud sudio kada je preinačio prvostepenu presudu i odbio tužbeni zahtjev za utvrđenje ništavosti odredbe člana 12. ugovora, zahtjev da se tužena obaveže da prvotuziteljici omogućiti otplatu preostalog dijela kredita konverzijom kredita u KM po istom kursu koji je primjenjivan pri isplati kredita i bez mogućnosti da mijenja ugovorenu kamatnu stopu, te da joj isplati iznos od 15.029,40 KM na ime ukupno obračunatog i naplaćenog kredita po osnovu kursne razlike sa zakonskom zateznom kamatom.

Prema navedenom, pobijana presuda nema nedostataka na koje se ukazuje revizijom, niti onih na koje sud pazi po službenoj dužnosti, pa je na osnovu odredbe člana 248. ZPP, odlučeno kao u izreci.

Predsjednik vijeća
Darko Osmić

Za tačnost otpravka ovjerava
Rukovodilac sudske pisarne
Amila Podrašćić